

بررسی نقش گردشگری پایدار بر ارتقای صنعت توریسم در مناطق کویری

۱.مائده امیری رسکتی*، ۲.نرگس دهقان پور فراشاه

۱.گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران، (Email: Ma-amiri@tvu.ac.ir)

۲.دانشجوی کارشناسی، گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران، (Email: Nargesdehghanpoor81@gmail.com)

-چکیده

صنعت توریسم؛ بزرگترین و سومین صنعت رو به رشد دنیاست. متأسفانه این صنعت در کشور ایران با وجود پتانسیل‌های فراوان فرهنگی، تاریخی، هنری، اجتماعی و ... مورد توجه نمی‌باشد. از طرفی ایران به دلیل تنوع اقلیمی بالایی که دارد، متناسب با هر اقلیم، شیوه معماری خاص خود را داراست، که این امر می‌تواند برای گردشگران جالب توجه بوده و موجب حضور آنان در فضا جهت گذران اوقات فراغتشان باشد. لذا با توجه به ارتباط دو سویه توسعه پایدار و ارتقای صنعت توریسم، می‌بایست متناسب با شرایط و پتانسیل‌های هر منطقه طراحی نمود. به گونه‌ای که ارتقای این صنعت نه تنها بر پتانسیل‌های طبیعی یک منطقه تاثیر منفی بگذارد بلکه؛ موجب حفظ منابع و بکارگیری آنها در ساخت فضاهای موردنیاز گردشگران باشد. این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته و جمع‌آوری اطلاعات آن، از مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و بررسی پژوهش‌های پیشین انجام شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که؛ با دستیابی به توسعه پایدار گردشگری در مناطق کویری، می‌توان علاوه بر کسب منافع اقتصادی و اجتماعی حاصل از آن، در جهت حفظ محیط و اکولوژی این مناطق دست یافت. در ادامه به بیان راهکارهای عملی دستیابی به گردشگری پایدار کویر پرداخته خواهد شد.

واژگان کلیدی: گردشگری، توسعه پایدار، منطقه کویری، ارتقای صنعت توریسم

*این مقاله برگرفته از مطالعات پایان‌نامه کارشناسی مهندسی حرفه‌ای معماری، خانم نرگس دهقان پور فراشاه، در دانشگاه ملی مهارت، واحد دختران البرز، با عنوان "طراحی اقامتگاه تفریحی-توریستی کویری با رویکرد توسعه پایدار و ارتقای صنعت توریسم" و با راهنمایی خانم مهندس مائده امیری رسکتی نگاشته شده است.

*نویسنده مسئول: مائده امیری رسکتی

-مقدمه

یکی از موضوعات مهم در دنیای ماشینی جوامع امروز، اوقات فراغت و کیفیت و چگونگی گذران آن می‌باشد. این موضوع به قدری مهم و قابل توجه است که صنعتی تحت عنوان "صنعت گردشگری" شکل گرفته است. گردشگری یکی از صنایع مهم اقتصادی و سومین صنعت رو به رشد دنیا می‌باشد. علی‌رغم اهمیت بالای این صنعت در بخش اقتصادی کشورها، به جهت پیامدهای زیست‌محیطی و تهدید منابع طبیعی نیازمند بازنگری در زمینه ایجاد زیرساخت‌های مرتبط با آن می‌باشد. از طریق معماری و طراحی مناسب فضاهای مختص گردشگران می‌توان علاوه بر تحقق توسعه پایدار، حفظ محیط زیست و اکولوژی منطقه از منافع اقتصادی و فرهنگی این صنعت بهره‌مند گشت. با توجه به اینکه مساحتی در حدود ۳۴ میلیون هکتار از مساحت کشور ایران را مناطق بیابانی و کویری تشکیل داده، شناخت دقیق و اصولی ویژگی‌های این مناطق و بهره‌برداری مناسب از بستر آن‌ها موجب حرکتی آرام به سمت توسعه پایدار این مناطق خواهد بود. یکی از مهمترین عوامل رشد و پیشرفت این نواحی، گردشگری و اکوتوریسم کویر، همچنان ناشناخته باقی مانده است (امیراحمدی و همکاران، ۱۳۹۱). در ادامه؛ پژوهش حاضر سعی در پاسخگویی به سوالات ذیل دارد:

-گردشگری پایدار چیست؟

-چگونه می‌توان با ایجاد گردشگری پایدار در جهت توسعه پایدار و ارتقای صنعت توریسم در مناطق کویری گام برداشت؟

-پیشینه‌ی پژوهش

در راستای بررسی عوامل موثر بر توسعه پایدار از طریق گردشگری، مطالعاتی صورت گرفته که در ادامه به بیان مهمترین آن‌ها پرداخته خواهد شد:

ردیف	عنوان مقاله	نویسندگان	سال	نتایج پژوهش
۱	بررسی نقش گردشگری ساحلی در ایجاد توسعه پایدار با رویکرد اکولوژی محیطی	امیری و حاتمی	۱۴۰۳	نتایج پژوهش حاکی از آن است که؛ با دستیابی به توسعه پایدار گردشگری ساحلی، می‌توان علاوه بر کسب منافع اقتصادی و اجتماعی حاصل از آن، در جهت حفظ محیط و اکولوژی این مناطق دست یافت. در ادامه به بیان راهکارهای عملی دستیابی به گردشگری پایدار ساحلی پرداخته خواهد شد.
۲	برنامه‌ریزی توسعه گردشگری پایدار در شهر مراغه بر اساس تکنیک سوات	قهرمان و همکاران	۱۴۰۲	نتایج پژوهش بیانگر آن است که؛ با توجه به استراتژی‌های مطرح‌شده در مورد گردشگری شهرستان مراغه می‌توان به استراتژی رقابتی/تهاجمی تاکید بیشتری داشت. زیرا موقعیت طبیعی شهرستان و توسعه اکوتوریسم و ژئوتوریسم و آثار ثبت‌شده تاریخی بسیار در شهرستان موید این موضوع است که بتوان بیشتر به این استراتژی توجه کرد.
۳	نقش ابعاد گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد	شماعی و همکاران	۱۴۰۱	نتایج پژوهش نشان می‌دهد که؛ توسعه گردشگری بیشترین نقش را در شاخص‌های بعد کالبدی و اقتصادی دارد. همچنین گردشگری شهری در ایجاد امکانات فرهنگی، مراکز تفریحی، ورزشی، افزایش روابط اجتماعی، مبادلات فرهنگی، تقویت هویت فرهنگی شهر، توسعه فعالیت‌های خدماتی، جلوگیری از رکود اقتصادی نقش داشته است. همچنین نتایج به‌دست آمده از تحلیل (SOAR) نشان داد که؛ مهمترین نقش گردشگری، توسعه ابعاد اجتماعی و مشارکت مردمی بافت قدیم شهر در برنامه‌ها و طرح‌های گردشگری و بازآفرینی شهری و ایجاد مکان‌های مناسب دید و بازدید برای جذب و ماندگاری بیشتر گردشگران است.
۴	نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری شهری، (مطالعه موردی: شهر رامسر)	آقاعلیجانی و همکاران	۱۳۹۷	نتایج پژوهش بیانگر آن است که؛ نقش مدیریت شهری در برقراری تعامل استفاده از جاذبه‌های طبیعی و انسان‌ساخت با کسب امتیاز ۰.۶۵۴۲۸۶، توانسته است در صدر معیارهای مورد بررسی قرار گرفته است. در انتهای مقاله راهکارهای موثر مدیریت شهری در تحقق توسعه پایدار گردشگری شهر رامسر بیان شده است.

نتایج پژوهش نشان‌دهنده آن است که؛ با درست انتخاب نمودن ساختگاه مجموعه‌های گردشگری-اقامتی در مناطق کویری ضمن استفاده از امتیازات نهفته در مناطق بکر و جذاب، امکان برداشتن گامی در مسیر توسعه پایدار در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی میسر است.	۱۳۹۴	گلابچی و همکاران	انتخاب ساختگاهی مناسب برای ساخت مجموعه گردشگری-اقامتی در منطقه کویری با استفاده از روش AHP، (نمونه موردی: شهرستان خوروبابانک)	۵
نتایج تحقیق نشان می‌دهد که؛ گردشگری شهری در عین حال که اثرات مثبت اقتصادی انکارناپذیری بر جامعه شهری دارد، در کنار خود آثار متنوع (مثبت و منفی) اقتصادی، اجتماعی و محیطی را نیز در شهر میزبان ایجاد می‌نماید.	۱۳۹۰	شهبابیان	بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در توسعه پایدار شهر؛ با تاکید بر ادراک ساکنان	۶
نتایج پژوهش بیانگر آن است که؛ با توجه به پشتوانه قوی و پربار جنبه‌های گوناگوم پایداری در معماری سنتی ایران، می‌توان در تطبیق و ترکیب آن با شرایط زمانی حال در راستای توسعه پایدار گام‌هایی برداشت.	۱۳۸۸	ملت‌پرست	معماری پایدار در شهرهای کویری ایران	۷

جدول ۱: بررسی عوامل موثر بر توسعه پایدار گردشگری، (ماخذ: نگارندگان؛ به نقل از منابع مذکور)

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که؛ عوامل مختلفی بر تحقق توسعه‌ی پایدار از طریق گردشگری تاثیرگذار است. این پژوهش در نظر دارد؛ ضمن پرداختن به شاخص‌های توسعه پایدار، به نقش توسعه پایدار در جهت ارتقای صنعت توریسم بپردازد.

- مبانی نظری

- گردشگری

گردشگری ریشه در حرکت و جابه‌جایی دارد و تحرک بخش جدایی‌ناپذیر زندگی انسان‌ها محسوب می‌شود. از همین رو می‌توان گفت که قدمت گردشگری شاید به درازای عمر بشر بوده و فقط اشکال و اهداف آن در زمان‌ها و مکان‌های مختلف متفاوت بوده است. صنعت گردشگری در ایران از پنجاه سال پیش به این طرف به‌منظور شناساندن تمدن و افتخارات این سرزمین باستانی در حوزه‌های مختلف به صورت رسمی شروع شد و برای اولین بار در سال ۱۳۱۴، اداره‌ای به نام اداره امور جهانگردی در وزارت کشور به وجود آمد (Khajehnaei at ei, 2021). امروزه آنچه در صنعت گردشگری مورد توجه فراوان می‌باشد بحث توسعه پایدار و حفظ منابع گردشگری برای نسل‌های آینده می‌باشد.

- توسعه پایدار

توسعه پایدار در سه بخش اقتصادی، اجتماعی و محیطی قابل بررسی می‌باشد. آنچه در این پژوهش مدنظر می‌باشد، توسعه پایدار محیطی و حفظ محیط زیست می‌باشد. کمیسیون بین‌المللی محیط زیست و توسعه (WCED) در سال ۱۹۸۷، توسعه پایدار را چنین تعریف کرد: توسعه‌ای که نیازهای فعلی را بدون خدشه‌دار کردن توانایی نسل آینده برای برآورده کردن و ساختن نیازهای خود برآورده نماید. در آغاز دهه ۱۹۹۰، اندیشه سیستمی بر توسعه پایدار حاکم شد و تاثیر متقابل اقتصاد، اجتماع و محیط زیست مورد توجه قرار گرفت. در این دیدگاه توسعه پایدار، توسعه‌ای بلندمدت است که نسل‌های آینده را نیز در بر می‌گیرد.

- (۱) پایداری زیست‌محیطی: بدین معنی که توسعه با حفظ فرآیندهای زیست‌محیطی، بیولوژیکی و منابع ذی‌ربط سازگار است.
- (۲) پایداری عوامل فرهنگی و اجتماعی: بدین معنی که توسعه موجب افزایش کنترل انسان بر زندگی خود می‌شود و توسعه با عوامل فرهنگی و ارزشی که در این راه تحت تاثیر قرار می‌گیرند منافات ندارد و موجب تقویت هویت جامعه می‌گردد.

۳) پایداری اقتصادی: بدین معنی که زمانی توسعه از نظر اقتصادی و با بازده بالا انجام می‌شود، به گونه‌ای که نظارت و کنترل لازم اعمال می‌شود و می‌توان آن را برای نسل‌های آینده حفظ کرد. انسجام و هماهنگی ایجاد توسعه و دستیابی به توسعه پایدار در سایه مدیریتی شایسته امکان‌پذیر است.

کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه، اهداف کارکردی توسعه پایدار وسیع را به شرح زیر دانسته است: افزایش رشد، تغییر، کیفیت رشد، رفع نیازهای ضروری برای اشتغال، غذا، انرژی، آب و بهداشت، کنترل جمعیت در یک حد پایدار، حفاظت و نگهداری منابع طبیعی، دگرگونی تکنولوژی، مدنظر قرار دادن توأم محیط زیست و اقتصاد در تصمیم‌گیری‌ها، دگرگون کردن روابط بین‌المللی اقتصاد، مشارکتی کردن توسعه. این اهداف رشد اقتصادی در اولویت است. چراکه نظریه مناسب با رشد اقتصادی در توسعه پایدار آن است که فرد موجب بهره‌برداری بهینه از محیط زیست و منابع طبیعی می‌شود. بنابراین رشد اقتصادی مهمترین عامل در رسیدن به توسعه پایدار است (عمویی، ۱۳۹۹).

-گردشگری پایدار

گردشگری پایدار به نوعی از گردشگری اشاره دارد که به مدیریت تمامی منابع منجر می‌شود؛ به شیوه‌ای که ضمن رعایت شئون فرهنگی، فرآیندهای زیست‌محیطی، تنوع عوامل زیست‌محیطی و نظام‌های حمایتی زندگی حفظ شود (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۸۸). مفهوم پایداری در صنعت گردشگری را می‌توان در ابعاد مختلفی مورد بررسی قرار داد. پایداری اجتماعی به توانایی جامعه برای ارائه خدمات و انجام کارکردهای توریسم بدون زایش هر گونه تضاد و ناهماهنگی در ساخت جامعه برمی‌گردد. پایداری فرهنگی به ثبات یا سازگاری چارچوب و شاخص‌های فرهنگی یک جامعه در مقابل فشار حاصل از آنچه که فرهنگ توریسم نامیده می‌شود و به اثرات فرهنگی به‌جامانده از گردشگران برمی‌گردد و نیز پایداری اقتصادی به سودآوری عرضه خدمات از جامعه محلی به گردشگران برمی‌گردد که عامل سود و صرفه اقتصادی خود نقش مهمی در مشارکت مردم محلی در صنعت اقتصادی گردشگری است (شریف‌زاده، ۱۳۸۱).

توسعه پایدار دارای سه جنبه است:

۱) حفظ محیط زیست

۲) حفظ منابع و میراث فرهنگی

۳) احترام به منابع (Azkia & Emani, 2015).

در حالت کلی؛ گردشگری پایدار در ایجاد موازنه بین سه مولفه گردشگر، مردم بومی و محیط می‌باشد.

تصویر ۱: رابطه گردشگر و میزبان و محیط (مثلث توریسم پایدار)، (ماخذ: قهرمان و همکاران، ۱۴۰۲)

بنابراین زمانی باید توسعه گردشگری را پایدار بدانیم که تخریب‌زا نبوده و باعث حفظ منابع مختلف برای نسل‌های آینده گردد. در واقع توریسم پایدار، باید قادر باشد که یک محیط به صورت نامحدود مداومت داشته و از نظر انسانی و فیزیکی به محیط زیست زیان‌آور نبوده و تا حدی فعالیت آن به سایر فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی آسیب وارد نسازد (قهرمان و همکاران، ۱۴۰۲).

- توسعه پایدار در مناطق کویری

بخش مرکزی ایران را کویر پهناوری به مساحت هزاران کیلومتر مربع تشکیل می‌دهد که ارتفاع آن از سطح دریا ۵۰۰ الی ۱۵۰۰ متر در نوسان است. کویر یکی از خشک‌ترین مناطق جهان و در فصل تابستان از گرم‌ترین نقاط سطح سیاره زمین محسوب می‌گردد. با این وجود در طول تاریخ تعداد قابل توجهی از شهرهای بزرگ و پراهمیت ایران، نظیر: "سیلک، کرمان، یزد، کاشان و ..." در حاشیه‌ی این کویر شکل گرفته و شکوفا شده‌اند. سکنی‌گزینی انسان در نواحی مرکزی، جز در پرتو بهره‌برداری هوشمندانه از مواهب طبیعی و تعدیل و تاطیف نمودن شرایط سخت آب‌وهوایی این مناطق میسر نبوده است. برخی از مشکلات متعددی که مردم نواحی گرم و خشک را به چاره‌جویی و خلق راه‌حل‌های بدیع سوق داده است از این قرار اند؛ تابش آفتاب سوزان و گرمای شدید در روز، اختلاف درجه حرارت زیاد بین شب و روز، تابستان‌های بسیار گرم و زمستان‌های سرد، بارندگی اندک، کم‌آبی و وجود بادهای گرم پر گرد و خاک و احیاناً شنی (گلکار، ۱۳۷۹). با وجود شرایط خاص اقلیمی مناطق کویری که بارزترین مشخصه آن گرمی و خشکی توامان می‌باشد در جهت مهندسی بومی می‌بایست با طراحی مناسب و بکارگیری تکنیک‌های مختلف ساخت، معماری و تزیینات، خنکی و رطوبت را جهت آسایش ساکنین فراهم آورد. توجه به این موارد در ساخت می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد: استفاده از مصالح با ظرفیت حرارتی بالا، همچون؛ آجر و چوب، طراحی فرم‌های ساختمانی غیرفشرده و تعبیه حیاط مرکزی با ایجاد گشودگی در احجام ساختمانی، استفاده از رنگ‌های روشن و مات، بکارگیری تاق در بازشوها، نما و ... جهت بازنمایی معماری کویر، پایین بردن سطح بنا از صفر-صفر و ایجاد زیرزمین به صورت گودال باغچه در صورت امکان، طراحی بازشوهای کوچک با عرض کم و ارتفاع زیاد با پنجره‌های رنگین و تعبیه تابش‌بندها در صورت تکرار بازشوها کنار هم، توجه به حضور آب و گیاه در قسمت‌های مختلف ساختمان و حیاط‌های اصلی، فرعی (دنچ) جهت ایجاد خنکی و رطوبت در فضا و ...

توجه به معماری گذشته در ساخت‌وسازهای جدید و معاصر سازی آن در زمان حال می‌تواند علاوه بر حفظ معماری بومی منطقه موجب صرفه‌جویی منابع گشته و امکان بازگشت مجدد منابع به چرخه طبیعت را فراهم آورد.

-ارائه پیشنهادات جهت تحقق توسعه گردشگری مناطق کویری

-شناسایی و توجه به جاذبه‌های گردشگری مناطق کویری با توجه به بکر و دنج بودن آن‌ها و تلاش در جهت شناساندن آن‌ها به گردشگران

-ایجاد زیرساخت‌های لازم جهت ساخت اقامتگاه برای گردشگران در کویر

-ایجاد پاکیزگی، امنیت اجتماعی در فضاهای مرتبط با اسکان گردشگران و بخصوص بافت‌های تاریخی

-تلاش در جهت حفظ زیست‌بوم و پوشش گیاهی منطقه ناشی از حضور گردشگران

-توجه به کیفیت و کمیت در ساخت اقامتگاه‌ها و مجتمع‌های تفریحی-توریستی

-حفظ بافت و معماری بومی منطقه کویری در ساخت اقامتگاه‌های مناطق کویری

-ایجاد مراکز اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی از مناطق مخلف کویری و شناساندن آن‌ها به گردشگران داخلی و خارجی

-بهره‌برداری پایدار از پتانسیل‌های گردشگری مناطق کویری

-ایجاد زیرساخت‌های لازم جهت تسهیل در دسترسی، آمد و شد و حمل‌ونقل گردشگران

-افزایش کیفیت خدمات و تسهیلات گردشگری (خدمات بهداشتی، درمانی، امنیت، تفریحی و ...)

-بکارگیری سیاست‌های تشویقی همچون؛ ارائه تسهیلات بانکی و اعتباری جهت بالا بردن کیفیت گردشگری در منطقه و ایجاد

بستر مناسب جهت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و حمایت از آن برای توسعه زیرساخت‌های گردشگری

-شناسایی جاذبه‌های گردشگری مناطق مختلف کویری و فراهم نمودن بستر مناسب جهت فرصت‌های شغلی پایدار

-مرمت و تغییر کاربری بناهای تاریخی جهت زنده نگه داشتن حضور مردم در آن فضاها

-بهره‌گیری از پتانسیل‌های تاریخی، هنری و فرهنگی موجود در منطقه و حفظ و شناساندن آن به گردشگران داخلی و خارجی

-فرهنگ سازی در زمینه ترویج گردشگری و آموزش به مردم بومی و محلی جهت برخورد صحیح گردشگران و راهنمایی درست آنان
-احیای فرهنگ بومی و محلی از طریق تقویت بخش هنرها و صنایع دستی منطقه و نیز امکان درآمدزایی از طریق آن‌ها،
فعالیت اقتصادی پایدار با ایجاد بازارچه‌های مختلف در اطراف اماکن تاریخی
-از جمله فعالیت‌هایی که می‌توان در بحث گردشگری کویر به آن توجه نموده و در طرح بناهای تفریحی-اقامتی مورد توجه
قرار داد عبارتند از: پیاده‌روی، رصد ستارگان، بازدید از حیات وحش منطقه، استفاده از آفتاب منطقه، ماسه‌درمانی، املاح-
درمانی، بیابان‌گردی، بازدید از بناهای تاریخی موجود در محل همچون خانه‌ها، کاروانسراها، مساجد، حمام‌ها، بازارها و ...،
بازدید از چشم‌اندازهای طبیعی در منطقه، تور کویر.

-نتیجه‌گیری

گردشگری طی سال‌های اخیر به‌عنوان یکی از صنایع پردرآمد، پشتوانه مهمی جهت بهره‌وری اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته
شناخته شده است. کشور ایران به دلیل چهار فصل بودن و تنوع اقلیمی حاصل از آن، دارای معماری متنوعی در سرتاسر کشور
می‌باشد. مناطق کویری که بخش زیادی از مساحت ایران را شامل می‌شوند، به دلیل محدودیت‌های اقلیمی و شرایط خاص
جغرافیایی دارای معماری جالبی هستند که علاوه بر تنوع در کارکرد دارای جذابیت بالایی در تکنیک‌های ساخت می‌باشند. از
سوی دیگر؛ شن‌زارهای کویری، آفتاب منطقه، بیابان‌های فراوان و پتانسیل‌هایی از این دست، موجب گردیده که مناطق کویری
ایران از مناطق بکر و جذاب برای گردشگری باشد. اما متأسفانه آنچنان که باید از پتانسیل‌های آن در زمینه گردشگری و منافع
اقتصادی آن استفاده نمی‌گردد.

نکته مهم در این زمینه؛ وجود زیرساخت‌های مناسب (به لحاظ کیفیت و کمیت) جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی
است. با طراحی مناسب فضاهای موردنیاز گردشگری متناسب با بوم و اقلیم منطقه و حفظ معماری بومی می‌توان علاوه بر
احترام به طبیعت همچون گذشته، از این منابع در جهت جذب گردشگر استفاده کرد و موجبات گردشگری پایدار و ارتقای
صنعت توریسم در این مناطق را فراهم آورد.

-منابع و ماخذ

- ۱) آقاعلیجانی، مصطفی؛ بخشنده نصرت، عباس و رحمانی، محمود، (۱۳۹۷)، "نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری
شهری، (مطالعه موردی: شهر رامسر)"، مجله علمی-پژوهشی مدیریت شهری، شماره ۵۱
- ۲) امیری رسکتی، مانده و حاتمی، الهام، (۱۴۰۳)، "بررسی نقش گردشگری ساحلی در ایجاد توسعه پایدار با رویکرد اکولوژی
محیطی"، هشتمین همایش ملی معماری و شهرسازی پایدار، تهران: دانشگاه شهید رجایی
- ۳) امیراحمدی، ابوالقاسم؛ ابراهیمی، مجید و نژاد سلیمانی، حمید، (۱۳۹۰)، "راهبردهای توسعه گردشگری با استفاده از مدل
SWOT، (مطالعه موردی: روستای حصار)، مجموعه مقالات اولین همایش ملی و جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم روستایی،
مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد
- ۴) رنجبریان، بهرام، زاهدی، محمد، (۱۳۸۸)، "شناخت گردشگری"، تهران: انتشارات پیام
- ۵) شهبانیان، پویان، (۱۳۹۰)، "بررسی نقش و اثرات گردشگری شهری در توسعه پایدار شهر؛ با تاکید بر ادراک ساکنان"، مجله
علمی-پژوهشی معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، شماره ۷
- ۶) شمعی، علی؛ احمدی‌فرد، نرگس و دائمی، سیما، (۱۴۰۱)، "نقش ابعاد گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد"،
مجله علمی-پژوهشی شهر ایرانی-اسلامی، سال ۱۲، شماره ۴۸
- ۷) شریف‌زاده، ابوالقاسم و مرادی‌نژاد، همایون، (۱۳۸۱)، "توسعه پایدار گردشگری روستایی"، ماهنامه اقتصادی-اجتماعی، جهاد
سازندگی

**4th.International Conference on Architecture, Civil Engineering,
Urban Development, Environment and Horizons of Islamic Art
in the Second Step Statement of the Revolution**

Tabriz Islamic Art University / 26 June. 2025

- ۸) عمویی، محمدحسین، (۱۳۹۹)، "نقش گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ساحلی چالوس"، مجله پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری، شماره ۱۷
- ۹) قهرمان، ناصر؛ سیدمیرزایی، محمد و ازکیا، مصطفی، (۱۴۰۲)، "برنامه‌ریزی توسعه گردشگری پایدار در شهر مراغه بر اساس تکنیک سوات"، مجله علمی-پژوهشی معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، شماره ۴۲
- ۱۰) گلابچی، محمود؛ خلعتبری زمان‌پور، رامتین و آکوچکیان، سارا، (۱۳۹۴)، "انتخاب ساختگاهی مناسب برای ساخت مجموعه گردشگری-اقامتی در منطقه کویری با استفاده از روش AHP، (نمونه موردی: شهرستان خوروبابانک)"، دو فصلنامه علمی-پژوهشی مرمت و معماری ایران، سال ۵، شماره ۱۰
- ۱۱) گلکار، کوروش، (۱۳۷۹)، "طراحی شهری پایدار در شهرهای حاشیه کویری"، تهران: انتشارات دانشگاه تهران
- ۱۲) ملت‌پرست، محمد، (۱۳۸۸)، "معماری پایدار در شهرهای کویری ایران"، مجله علمی-پژوهشی معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، شماره ۳

13) Azkia, Mustafa, and Ali Imani. 2015. Sustainable rural development. Tehran: Information. [in Persian]

14) Khajehnabei, Fahimeh, Mohammad Reza Zand Moghadam, and Zeynab Korkeh Abadi. 2021. Analysis of Social, Cultural, Economic, Environmental and Institutional Structures in the Growth and Development of Urban Tourism, Case Study: Galugah City. Journal of Urban Ecological Research 11(21): 13-28. doi: 10.30473/grup.2020.7469. [in Persian]